CZU 343.1
DOI 10.5281/zenodo.4471715

CONCEPTUL „LIBERA APRECIERE A PROBELOR" VIS-A-VIS DE CONCEPTUL „INTIMA CONVINGERE A JUDECĂTORULUI"

Lilia LUPAȘCO
Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
email: *lilia.lupasco1@gmail.com*
https://orcid.org/0000-0002-0060-7908

Procesul penal se manifestă ca un proces de cunoaștere, în care rolul primordial aparține instanțelor de judecată și constă în aflarea adevărului. Elementele care contribuie la realizarea și cunoașterea adevărului sunt probele. Până la soluționarea definitivă a cauzei penale în instanța de judecată, toate problemele fondului cauzei se rezolvă cu ajutorul probelor. Proba se manifestă ca un instrument de dovedire, în condițiile contradictorialității procesului penal, când părțile folosesc sau propun administrarea probelor în scopul dovedirii susținerilor și argumentărilor făcute.

Aprecierea probelor la etapa judecării cauzei în fond este unul dintre cele mai relevante momente ale procesului penal. Probele formează „materia principală" pe care subiecții procesului penal o dezvoltă pe întreaga perioadă a derulării procesului și, drept consecință, judecătorul pronunță o soluție conform convingerii personale, întemeiată pe normele de drept și de morală, cu protejarea drepturilor și intereselor justițiabililor. Aprecierea liberă a probelor bazată pe convingerea intimă este un element important prin care se asigură independența judecătorului în cadrul procedurii de judecată. Legea procesual penală conține o serie de reglementări importante care reliefează întreaga esență a conceptelor de „libera apreciere a probelor" și de „intima convingere a judecătorului".

Cuvinte-cheie: *proces penal, probă, judecător, sentință, instanță de judecată, infracțiune, convingere intimă.*

THE CONCEPT „FREE ASSESSMENT OF EVIDENCE" AGAINST THE CONCEPT „JUDGE'S INTIMATE CONVICTION"

The criminal process manifests itself as a process of knowledge, in which the primary role belongs to the courts and consists in finding out the truth. The elements that contribute to the realization and knowledge of the truth are the evidence. Until the final settlement of the criminal case before the court, all the problems of the merits of the case are solved with the help of evidence. Evidence is manifested as a tool of proof, given the adversarial nature of the criminal process, when the parties use or propose the administration of evidence in order to prove the claims and arguments made.

The assessment of the evidence at the trial stage is one of the most relevant moments of the criminal process. The assessment of evidence in criminal proceedings forms the "main matter" that the subjects of criminal proceedings develop throughout the trial and as a result, the judge pronounces a solution according to personal conviction, based on the rules of law and morals, protecting the rights and interests of litigants. The free assessment of evidence based on intimate conviction is an important element in ensuring the independence of the judge in the trial. The criminal procedural law contains a series of important regulations that highlight the whole essence of the concepts of „free assessment of evidence" and „intimate conviction of the judge".

Keywords: *criminal trial, evidence, judge, sentence, court, crime, intimate conviction.*

LE CONCEPT „LA LIBRE ÉVALUATION DES PREUVES" EN RELATION AVEC LE CONCEPT „LA CONVICTION INTIME DU JUGE"

Le processus pénal se manifeste comme un processus de connaissance, dans lequel le rôle principal appartient aux tribunaux et consiste à découvrir la vérité. Les éléments qui contribuent à la réalisation et à la connaissance de la vérité sont la preuve. Jusqu'au règlement final de l'affaire pénale devant le tribunal, tous les problèmes de fond de l'affaire sont résolus à l'aide de preuves. La preuve se manifeste comme un outil de preuve, étant donné la nature contradictoire de la procédure pénale, lorsque les parties utilisent ou proposent l'administration de preuves pour prouver les allégations et les arguments avancés.

L'évaluation de la preuve au stade du procès est l'un des moments les plus pertinents du processus pénal. L'évaluation des éléments de preuve dans le cadre de la procédure pénale constitue le „principal" que les sujets de la procédure pénale développent tout au long du procès et, par conséquent, le juge prononce une solution en fonction de la conviction personnelle, fondée sur les règles de droit et de morale, protégeant les droits et les intérêts des justiciables. La libre appréciation de la preuve fondée sur une condamnation intime est un élément important pour garantir l'indépendance du juge dans le procès. Le droit de procédure pénale contient une série de règlements importants qui mettent en évidence toute l'essence des concepts de „libre appréciation de la prevue" et de „condamnation intime du juge".

Mots-clés: *procès pénal, preuve, juge, sentence, tribunal, crime, conviction intime.*

КОНЦЕПЦИЯ „СВОБОДНАЯ ОЦЕНКА ДОКАЗАТЕЛЬСТВ" ПО ОТНОШЕНИЮ К КОНЦЕПЦИИ „ЛИЧНОЕ УБЕЖДЕНИЕ СУДЬИ"

Уголовный процесс проявляется как процесс познания, в рамках которого основная роль принадлежит судам и заключается данная роль в установлении истины. Элементы, которые способствуют осознанию и познанию истины, называются доказательствами. До окончательного разрешения уголовного дела в суде все вопросы по существу дела решаются с помощью доказательств. Доказательства - это инструмент для принятия объективного решения, учитывая состязательный характер уголовного процесса, когда стороны используют или предлагают использовать доказательства для подтверждения заявленных требований и аргументов.

Оценка доказательств на стадии судебного разбирательства – один из самых актуальных моментов уголовного процесса. Этот фактор в уголовном судопроизводстве является „основным вопросом", который субъекты уголовного судопроизводства разрабатывают на протяжении всего судебного разбирательства, по итогам которого судья выносит решение в соответствии с личным убеждением, на основе норм права и морали, защищая права и интересы сторон в судебном процессе. Оценка доказательств, основанная на личном убеждении судьи, - важный элемент обеспечения независимости судьи. Уголовно-процессуальный закон содержит ряд важных положений, подчеркивающих всю суть понятий „свободная оценка доказательств" и „личное убеждение судьи".

Ключевые слова: *уголовный процесс, доказательства, судья, приговор, суд, преступление, личное убеждение*.

Considerații generale

Având ca scop constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, procesul penal contribuie la apărarea ordinii de drept, a drepturilor și libertăților omului, la prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, precum și la educarea persoanelor în vederea respectării actelor normative, în special a normelor legii penale. Procesul penal se manifestă ca un proces de cunoaștere, în care rolul primordial aparține instanțelor de judecată şi constă în aflarea adevărului.

În doctrina de specialitate s-a menționat că elementul principal care contribuie la realizarea şi cunoașterea adevărului în procesul penal sunt probele. Acestea manifestă un rol fundamental în soluționarea cauzelor penale iar întregul proces penal

oscilează în jurul problemei probelor. [11, p. 53] Din punct de vedere gnoseologic, proba este un instrument de cunoaștere prin care instanțele de judecată ajung să afle adevărul. [15, p. 67] Din punct de vedere etimologic, proba se manifestă ca un instrument de dovedire, în condițiile contradictorialității procesului penal, când părțile folosesc sau propun administrarea probelor în scopul dovedirii susținerilor şi argumentărilor făcute. [16, p. 111-112]

Aprecierea probelor la etapa judecării cauzei în fond este unul dintre cele mai relevante momente ale procesului penal. Acest fapt se explică prin aceea că, întreaga activitate complexă a organului de urmărire penală, inclusiv munca ce a fost depusă şi toate probele acumulate de către ofiţerii de urmărire penală, se materializează în soluția ce va fi pronunțată de către instanța de judecată. [17, p. 123-124] În așa mod, aprecierea probelor în procesul penal formează „materia principală" pe care subiecţii procesului penal o dezvoltă pe întreaga perioadă a derulării procesului şi, în rezultat, judecătorul pronunță o soluție conform convingerii personale, întemeiată pe normele de drept şi de morală, cu protejarea drepturilor şi intereselor justițiabililor.

Aprecierea liberă a probelor bazată pe convingerea intimă este un element important prin care se asigură independența judecătorului în cadrul procedurii de judecată. Având în vedere relația de sinonimie care există între conceptele „independență" și „libertate", principiul libertății de apreciere a probelor poate fi parafrazat ca fiind independența judecătorului în aprecierea probelor. [18, p. 84] Desigur, acest principiu este inerent nu doar judecătorului, dar și persoanelor care efectuează urmărirea penală. Or, până la expedierea cauzei penale în instanţa de judecată, aprecierea probelor se face conform convingerii lăuntrice a procurorului şi a ofiţerului de urmărire penală. Astfel că pe întreaga durată a desfășurării procesului penal, aprecierea probelor are o valoare incontestabilă.

Reflecții normative

Legea procesual penală conţine o serie de reglementări importante care reliefează întreaga esenţă a conceptelor de „libera apreciere a probelor" şi de „intima convingere a judecătorului". Aşadar, în conformitate cu art.26 din Codul de procedură penală [2], la înfăptuirea justiţiei în cauzele penale, judecătorii sunt independenți, se supun doar legii, judecă materialele şi cauzele penale conform legii şi propriei convingeri bazate pe probele cercetate în cadrul procedurii judiciare. Judecătorul nu trebuie să fie predispus să accepte concluziile date de organul de urmărire penală în defavoarea inculpatului sau să înceapă o judecată de la ideea preconceptă că acesta a comis o infracțiune ce constituie obiectul învinuirii. În art. 27 din Cod este stipulat că judecătorul apreciază probele în conformitate cu propria lui convingere, formată în urma cercetării tuturor probelor administrate, iar norma de la art.100 alin. (4) din Cod prevede că probele administrate în cauza penală vor fi verificate sub toate aspectele, complet şi obiectiv. De asemenea, legiuitorul a reglementat că verificarea probelor constă în analiza probelor administrate, coroborarea lor cu alte probe, administrarea de noi probe şi verificarea sursei din care provin probele.

Cel mai relevant moment al aprecierii probelor se manifestă cu ocazia deliberării finale, atunci când instanţa de judecată trebuie să-şi formeze o părere personală în raport cu materialul probator colectat pe parcursul derulării procesului penal. Se înţelege că acest punct de vedere al organului judiciar nu trebuie să constituie o părere pur subiectivă – chiar dacă uneori opinia unui judecător poate să fie diferită de cea a altui judecător din complet – soluționarea cauzei şi felul în care se apreciază probele urmând să fie întemeiată pe evaluarea corectă a faptelor în conștiința judecătorului şi pe înţelegerea exactă a circumstanțelor.

Deoarece sentinţa pronunţată poate să influențeze în mod radical viaţa unor persoane, judecătorul tre-

buie să ştie pe deplin realitatea tuturor împrejurărilor cauzei penale, astfel încât acesta să fie sigur că sentinţa pe care o va pronunţa este una corectă. [13, p. 16] Organul judiciar face o sinteză a tuturor dovezilor acumulate în cauza penală şi îşi întemeiază sentinţa numai pe probele care au fost cercetate în şedinţa de judecată. Sentinţa instanţei de judecată trebuie să fie legală, întemeiată şi motivată (art. 384 alin. (3) din Codul de procedură penală). În același context, este indicat că sentința de condamnare nu poate fi bazată pe presupuneri (art. 389 alin. (2) din Cod).

Judecătorul va acorda o atenţie sporită atât probelor administrate în faza de urmărire penală, cât şi celor prezentate în cursul cercetării judecătoreşti. Toate probele administrate vor beneficia de incidenţa principiilor contradictorialității, publicității şi oralității. Fie că sunt probe noi, fie că au fost acumulate în cursul urmăririi penale, probele nu beneficiază de vreo ordine de preferinţă a puterii lor probante. Deducem, așadar, că aprecierea probelor este o activitate esenţială în cadrul procesului judiciar şi, în consecinţă, ea trebuie efectuată prin garantarea tuturor drepturilor procesuale ale părţilor, în special faţă de inculpat.

Instanța de judecată își asumă sarcina de a determina admisibilitatea probelor prin aplicarea normelor din Codul de procedură penală într-un mod care să corespundă jurisprudenței Convenţiei Europene a Drepturilor Omului. Anume în acest scop, legislatorul moldovean a stabilit în art. 383 alin. (1) din Codul de procedură penală că, dacă în cursul deliberării instanţa constată că o anumită circumstanță necesită concretizare pentru justa soluționare a cauzei, instanța poate relua cercetarea judecătorească prin încheiere motivată.

Având în calitate de suport legal norma de la art.101 din Codul de procedură penală, conchidem că organul judiciar trebuie să aprecieze fiecare probă sub toate aspectele din punctul de vedere al pertinenței, concludentei, utilității şi veridicității ei, iar toate probele în ansamblu – din punctul de vedere al coroborării lor. Nici o probă nu poate avea valoare dinainte stabilită. Totodată, conducându-ne de principiul prezumţiei nevinovăţiei stipulat în art. 8 al Codului de procedură penală, concluziile despre vinovăţia persoanei de săvârşirea infracţiunii nu pot fi întemeiate pe presupuneri. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate, se interpretează în favoarea bănuitului, învinuitului, inculpatului.

Legea procesual penală stabileşte că organul judiciar are obligaţia de a pune la baza hotărârii sale doar acele probe, la cercetarea cărora au avut acces, în egală măsură, toate părţile şi să motiveze în hotărâre admisibilitatea sau inadmisibilitatea tuturor probelor ce au fost administrate. În același context, Curtea Constituțională a R.M. a subliniat că libera apreciere a probelor exclude posibilitatea conferirii unei puteri probante dinainte stabilite unei probe. Aprecierea fiecărei probe se face de instanța de judecată ca urmare a examinării conjugate a tuturor probelor administrate, în scopul aflării adevărului. [4] Libera apreciere a probelor nu presupune arbitrariu, ci libertatea de a aprecia probele în mod rezonabil și imparțial, iar rezultatele aprecierii probelor sunt prezentate de către instanța de judecată în acte procedurale, care trebuie să fie motivate în mod obiectiv și sub toate aspectele potrivit legii. Motivarea constă în faptul că la admiterea unor probe și la respingerea altora judecătorul este obligat să prezinte argumentele unei asemenea soluții. [5]

În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a R.M. a motivat că judecătorii trebuie să ia decizii în deplină libertate şi să acţioneze fără restricţii şi fără a fi obiectul unor influenţe, presiuni, ameninţări sau intervenţii nelegale, directe sau indirecte, indiferent din partea cărei persoane vin și sub ce motiv. [6] Sunt relevante şi argumentele Curții Constituționale a R.M. care, în Hotărârea nr.18 din 22.05.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (intima convingere a judecătorului), a reținut că libera apreciere a probelor este strâns legată de regula cercetării sub toate as-

pectele, complet și obiectiv a circumstanțelor cauzei și probelor. Astfel, Curtea a menționat că dispozițiile potrivit cărora probele sunt supuse liberei aprecieri a judecătorului urmează a fi interpretate în sensul în care propria sa convingere este formată în urma cercetării tuturor probelor administrate.

În plan internațional, există o serie de instrumente juridice care au consacrat și au dezvoltat garanțiile independenței judecătorilor. Astfel, potrivit Principiilor de la Bangalore, judecătorul trebuie să își exercite funcţia judiciară în mod independent, pe baza propriei aprecieri a faptelor şi în concordanţă cu spiritul legii, fără influențe externe, sugestii, presiuni, amenințări și fără vreun amestec, direct sau indirect, indiferent de la cine ar proveni şi sub ce motiv (Rezoluţia ONU 2003/43 din 29 aprilie 2003). În Recomandarea CM/Rec (2010) a Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei către statele membre cu privire la judecători s-a menționat că toate persoanele care au legătură cu un caz, inclusiv organismele publice sau reprezentanții lor, trebuie să se supună autorității judecătorului.

Judecătorii trebuie să beneficieze de libertate neîngrădită de a soluţiona în mod imparţial cauzele, în conformitate cu legea şi cu propria apreciere a faptelor. În acest sens, și Comisia de la Veneția a declarat că un judecător este liber să își expună opinia, să stabilească faptele și să aplice legea în toate problemele conform propriei sale convingeri și nu este obligat să se justifice în fața nimănui, nici chiar în fața altor judecători și/sau președintele instanței, pentru modul în care a înțeles legea și a stabilit faptele. Acestea sunt garanțiile de bază care să asigure independența judecătorului de a judeca cauzele cu imparțialitate, conform conștiinței sale și interpretării pe care a dat-o faptelor, și în conformitate cu legea aplicabilă.

Opinii doctrinare

Marea majoritate a autorilor din sfera dreptului procesual penal, atunci când se referă la convingerea judecătorului, folosesc sintagma „convingere intimă". Cercetând problema dată, autorul român A.Sava a ajuns la concluzia că „convingerea intimă" nu are sensul de opinie subiectivă, ci înțelesul de certitudine dobândită de judecător în urma examinării tuturor probelor în ansamblu, sub toate aspectele, în mod obiectiv și călăuzindu-se de lege. Convingerea se formează prin aprecierea probelor, nu a normelor. Judecătorul va trebui să înveţe să aplice legea şi în spiritul ei, nu doar în litera ei. [12, p. 51-52] Ne raliem opiniei expusă de A.Sava şi credem că libertatea de convingere a judecătorului nu poate fi înțeleasă pe deplin decât atunci când are ca efect „transformarea" judecătorului dintr-un mecanism de aplicare a legii, într-un om, rolul căruia este de a apăra interesele și a rezolva conflictele justițiabililor în cel mai adecvat mod.

În opinia A.Crişu, intima convingere nu constituie o intuiție pur subiectivă, ci un sentiment de certitudine fermă despre existența sau inexistența unei fapte, convingerea întemeindu-se pe raționament şi argumente logice. [3, p. 55] Mai mult decât atât, A.Crişu este de părere că formarea convingerii este rezultatul unui proces intelectiv prin care probele administrate se reflectă complet şi exact în conștiința persoanelor abilitate cu atribuţii de înfăptuire a justiţiei şi le produc un sentiment de certitudine în legătură cu fapta dovedită [3, p. 83]. Cu toate acestea, noi credem că intima convingere, chiar dacă nu constituie o probă, ci rezultatul acesteia, rămâne un sistem din care subiectivismul nu poate fi exclus.

Subliniem faptul că legiuitorul moldovean a instituit criterii clare de apreciere a probelor. Astfel, potrivit art. 101 alin. (1) din Codul de procedură penală, *fiecare probă urmează să fie apreciată din punct de vedere al pertinenţei, concludenţei, utilităţii şi veridicităţii ei, iar toate probele în ansamblu - din punct de vedere al coroborării lor*.

În acelaşi timp, aprecierea probelor după propria convingere a judecătorului nu trebuie confundată cu

aprecierea după impresie, care este produsul unor percepere emoționale. Totodată, libera apreciere a probelor nu înseamnă arbitrariu, ci libertatea de a aprecia probele în mod rezonabil și imparțial, iar rezultatele aprecierii probelor sunt expuse de către instanța de judecată în acte procedurale, care trebuie să fie motivate în mod obiectiv și sub toate aspectele potrivit legii. [19, p. 88] Motivarea se exprimă prin faptul că la admiterea unor probe și la respingerea altora judecătorul este obligat să indice motivele de fapt și de drept ale unei asemenea soluții.

În literatura juridică au fost realizate multiple încercări de a face distincție între principiile independenței judecătorului și libertăţii de apreciere a probelor. Astfel, conform opiniei cercetătorului român I. Neagu [10, p. 454], aprecierea probelor este unul dintre cele mai importante momente ale procesului penal, deoarece întregul volum de muncă depus de către organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, cât și de către părțile din proces se concretizează în soluția ce va fi dată în urma unei activități.

Din perspectiva juridică, garanția „intimei convingeri" este dublă, pornind de la principiul constituțional al separației puterilor în stat, care trebuie prevăzut expres în orice constituție democratică și terminând cu principiul independenței judecătorilor și supunerii lor numai legii. Credem că această dublă garanție este obligatorie și pentru celelalte categorii ce funcționează în sistemul autorităților publice, răspunzătoare de aplicarea corectă a legilor.

Autorii români I.T. Butoi și T. Butoi au pornit în examinarea acestui concept de la descrierea pe care a făcut-o Hegel „ultimul cuvânt în decizie îl constituie convingerea subiectivă și conștiința (*animi-sententia*), așa cum, în ce privește dovada care se sprijină pe declarațiile și mărturiile altora, jurământul rămâne ultima garanție, deși subiectivă". [1, p. 112] Este reliefat prin aceste precizări subiectivismul hotărârilor pe care le pronunță judecătorul, dar mai ales componența psihologică firească pe care o are instituția deliberării, exprimată prin intima convingere a celui care pronunță actul judecătoresc.

Justiția modernă trebuie să urmărească „dreptatea obiectivă" și nepărtinitoare pe temeiurile legale ale statului de drept, iar nu dreptatea subiectivă așa cum o înțelege fiecare, iar față de acest obiectiv generos și deloc utopic, buna credință reprezintă puterea divină cu care sunt investiți judecătorii. Buna-credință este puterea virtuală care mijlocește actul de justiție, este dreptul imprescriptibil al puterii judecătorești de a ține cont de buna-credință a justițiabililor, de a o aprecia și de a stabili dreptatea. Dreptatea, la rândul său, este valoare constituțională și ea nu trebuie să rămână un simplu ideal, ci trebuie să fie în mod real garantată de către puterile statului, dar mai ales de către puterea judecătorească, acesta fiind funcția principală a judecătorului - de a stabili adevărul după intima lui convingere. [9, p. 52] Aceasta dreptate trebuie efectuată în cursul judecății după conștiința și după echitate, nu numai după lege, dreptatea fiind mai presus ca legea.

„Intima convingere a judecătorului" în procesul penal operează concludent cu principiul independenței judecătorului, acest principiu îi implică în activitatea sa cerința soluționării litigiilor fără imixtiunea unui organ de stat sau din partea vreunei persoane. [3, p. 87] Independența este necesară pentru a asigura imparțialitatea față de părțile în proces, acesta păstrându-și o atitudine echidistantă fața de părțile din proces.

Analizând doctrina rusească la acest compartiment, am sesizat multitudinea de opinii expuse în lucrările științifice a multor savanți. De exemplu, A.P. Sevastianov susţine că în cazul sentinței, normele stricte stabilite prin lege sunt aproape întotdeauna combinate cu o măsură de discreție judiciară. [20, p. 54] Problema o vede în principal – cât de largi sunt limitele puterii de apreciere judiciară, la alege-

rea tipului și dimensiunii pedepsei. Necesitatea de a aborda problema oportunității de a restrânge limitele discreției judiciare în condamnare face relevantă studierea practicilor existente de alegere a tipului și a cuantumului pedepsei, care se bazează în mare măsură pe discreția judiciară. De asemenea, este relevantă problema modului în care această practică respectă cerințele moderne și asigură numirea unei pedepse corecte.

Cercetătoarea A.A.Pivovarova, în lucrarea de disertaţie a menţionat că legislativul, la stabilirea regulilor de stabilire a pedepsei penale, foloseşte sancţiuni prestabilite şi oferă judecătorului posibilitatea aprecierii individuale la stabilirea pedepsei. Aprecierea judecătorului – este dreptul acordat de lege judecătorului de a alege una din sancțiunile în conformitate cu propria sa convingere. Intima convingere reprezintă un element al conștientizării juridice. Astfel, și regulile de stabilire a pedepsei, și conștientizarea judecătorului, ce include în sine cunoștințele sale juridice, asimilarea procedurilor de judecată, psihologiei judiciare dar și emoțiile, constituie elementele formării deciziei despre pedeapsa cuvenită. [21, p. 93] În lumina celor expuse, autorul este de părere că la stabilirea pedepsei este necesar de a ține cont de regulile de etică a judecătorului.

Legislația Federației Ruse, de asemenea nu oferă o noțiune juridică a conceptului de „intimă convingere", dar privitor la acest subiect, în literatura juridică există o opinie comună că, „intima convingere" constă în sentimentul de încredere în cunoștințele și concluziile proprii precum și în propria decizie. Astfel, cercetătorul A.V. Smirnov a opinat că „propria convingere" pe un caz concret, se formează la judecători în momentul citirii discursului procurorului și finalizării cercetării judecătorești. Conducându-se de această „convingere", judecătorul în camera de deliberare face o apreciere finală a probelor cercetate în ședințele de judecată. [22, p. 45] În opinia autorului, însăși aprecierea probelor în rezultatul examinării și soluționării cauzelor penale se desfășoară etapizat, divizându-se în etapele primară și finală, la fel cum și procesul în întregime are mai multe etape.

În aprecierea aceluiași subiect, A.F.Galuşko a menționat că în momentul aprecierii proprii a faptelor constatate în procesul examinării, judecătorul „simte" acea povară a propriei răspunderi pentru corectitudinea deciziei luate, sentiment bazat pe emoție și încordare intelectuală. [14, p. 148] Acelaşi autor a subliniat că *per ansamblu*, în literatura rusă este susținută ideea că răspunsul la întrebarea dacă o acțiune sau alta a judecătorului este corectă, nu trebuie apreciată prin prisma libertății acestuia de a acționa conform propriei convingeri, dar prin prisma limitelor juridice puse la dispoziția judecătorului care corespund principiului echității conform adagiului latin „*discretio est scire per legem quid sit justum*".

Reflecții jurisprudențiale

De-a lungul timpului, odată cu modificările operate în legislație, a avut de suferit și sensul conceputului de „intima convingere a judecătorului". Aceasta este explicația prin care Curtea Constituțională a României a format două opinii diametral opuse cu referire la acest subiect. Astfel, prin Decizia nr.171 din 23 mai 2001, Curtea a declarat ca fiind neconstituțională prevederea art. 63 alin. (2) din Codul de procedură penală (redacția Legii din 1963), prin care se stabilea posibilitatea organului de urmărire penală ori a instanței de judecată să aprecieze fiecare probă potrivit „intimei convingeri" și conducându-se după „conștiința" lor. S-a constat că această dispoziție contravine prevederilor art.123 alin. (2) din Constituția României, potrivit cărora „judecătorii sunt independenți și se supun numai legii". [7]

Or, prin reglementarea cenzurată, legislația la acel moment permitea judecătorului să se conducă după „conștiința" sa care spre deosebire de „convingere" presupune un sentiment intuitiv pe care

ființa umană îl are despre propria existență, deci o cunoaștere reflexivă vis-a-vis de situațiile și lucrurile din jurul său.

În acest sens, subliniem că în perioada 1990-1991, Senatul a respins propunerile de modificare a proiectului Constituției României, formulate de unii deputați, cu privire la inserarea și a altor criterii pentru înfăptuirea justiției, cum ar fi acela ca judecătorii să se supună nu doar legii, dar și „conștiinței lor" sau „intimei convingeri", cu motivarea că, într-un stat de drept, legea trebuie să cuprinde prin extensie, inclusiv convingerea intimă a judecătorului sau, altfel spus, intima convingere nu poată să contravină legii. În cele din urmă, Senatul a adoptat sintagma „în activitatea lor, judecătorii sunt independenți și se supun numai legii".

O altă accepțiune a aceluiași concept, Curtea Constituțională a României l-a prezentat prin Decizia nr. 778 din 17.11.2015 prin care a fost supusă controlului de constituționalitate cuprinsul dispozițiilor art. 100 alin. (2) și art.103 alin. (2) din Codul de procedură penală, a noțiunii de „convingerea" instanței. Curtea Constituțională a României a statuat că „convingerea" magistratului reprezintă acea stare a unei persoane răspunzătoare de aplicarea legii, bazată pe buna credință, care este împăcată cu propria conștiință morală care a îndrumat-o în aflarea adevărului prin utilizarea tuturor mijloacelor legale respectiv a probelor. Convingerea ce stă la baza hotărârilor pe care un judecător le pronunță are drept fundament o conștiință juridică ce se formează numai după epuizarea duelului judiciar. S-a statuat că pentru a ajunge la o anumită convingere, judecătorul va face o analiză logică, științifică și riguroasă a faptelor relevate, cu respectarea principiilor legale referitoare la loialitatea administrării probelor și a aprecierii lor ca un tot unitar. Așa fiind, câtă vreme convingerea magistratului respectă principiul constituțional al independenței judecătorului, care se supune numai legii, atunci ea nu poate fi privită ca un impediment în înfăptuirea actului de justiție, ci dimpotrivă ca o garanție a lui.

Legislația Republicii Moldova, în special legislația procedurală nu oferă noțiunea legală a acestui concept. Aceasta este interpretată ținând cont de etimologia cuvintelor „intimă" și „convingere". Potrivit principiilor „independenței judecătorului" și „rolului activ a judecătorului", activitatea judecătorească presupune o responsabilitate și diligență maximală fiind necesar pentru stabilirea unui adevăr obiectiv si pronunțarea unei decizii legale. Totuși aceste principii activează în cumul cu „principiul supunerii judecătorului numai față de lege", adică exclude liberului arbitru a judecătorului.

Un interes aparte manifestă jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Cu referire la garanțiile unui proces echitabil Curtea Europeană a stabilit că imparțialitatea judecătorului se apreciază atât conform unei abordări subiective, care ia în considerare *convingerile personale* sau interesele judecătorului într-o cauză, cât şi conform unui test obiectiv, care stabileşte dacă judecătorul a oferit garanții suficiente pentru a exclude vreo îndoială motivată din acest punct de vedere (hotărârea Demicoli vs. Malta din 27 august 1991). Totodată, *imparțialitatea subiectivă* este prezumată până la proba contrară, în schimb, aprecierea obiectivă a imparțialității constă în analiza dacă anumite împrejurări care pot fi verificate dau naștere unor suspiciuni de lipsă de imparțialitate. De asemenea, judecătorii trebuie să beneficieze de libertate neîngrădită de a soluționa în mod imparțial cauzele, în conformitate cu legea şi cu *propria apreciere a faptelor*.

În acest sens, și Comisia de la Veneția drept răspuns la scrisoarea din 12.01.2017 a președintelui Curții Constituționale a R.M. [8], a declarat că „un judecător *este liber să își expună opinia*, *să stabilească faptele* și să aplice legea în toate problemele conform *propriei sale convingeri* și nu este obligat să se justifice în fața nimănui, nici chiar în fața altor

judecători și/sau președintele instanței, pentru modul în care a înțeles legea și a stabilit faptele. Acestea sunt garanțiile de bază care să asigure independența judecătorului de a judeca cauzele cu imparțialitate, conform conștiinței sale și interpretării pe care a dat-o faptelor, și în conformitate cu legea aplicabilă". Suplimentar, Comisia de la Veneția a menționat că „Sistemele juridice din Uniunea Europeană sunt foarte diferite în ceea ce privește rolul delegat judecătorului în raport cu organul legislativ și cu părțile în proces. Tehnicile de creație legislativă în sistemul european sunt variate şi lasă judecătorului mai mult spațiu de interpretare. Cu toate acestea, întotdeauna va exista un anumit element de discreție la interpretarea legilor, stabilirea faptelor și aprecierea probelor. Aceasta este esența funcției judiciare și reprezintă un element de bază al independenței judecătorului".

Analizând în ansamblu cele expuse, se conturează **concluzia** că sintagma de „intima convingere" a judecătorului trebuie tratată întotdeauna prin prisma a două laturi: cea subiectivă și cea obiectivă. Prima reprezintă un amalgam de factori umani: psihologie, emoție, caracter; în timp ce latura obiectivă este vector legal. Aceste două componente sunt interdependente. Totuși la conturarea unei decizii corecte, „legea" va fi baza „aprecierii subiective" a judecătorului.

La nivel național, conceptul de „intima convingere" mai este „garantat" și fundamentat de prevederile art. 339 alin. (7) din Codul de procedură penală, ce stipulează că, în cazul în care unul din judecătorii completului de judecată are o *opinie separată*, el o expune în scris, motivând-o, totodată fiind obligat să semneze hotărârea adoptată cu majoritatea de voturi. De aici se desprinde concluzia că, chiar dacă cauza este examinată de un complet de judecată, unde decizia finală este adoptată cu votul majorității, fiecare membru al completului are dreptul de a-și expune propria opinie referitor la procesul de apreciere a probelor. Acest fapt evidențiază încă o dată „garantul" independenței judecătorului în sistemul de drept al Republicii Moldova.

Concluzii şi recomandări

Generalizând cele expuse, putem conchide că aflarea adevărului în cauzele penale este posibilă doar în baza unei aprecieri libere a probelor conform propriei convingeri de către autoritatea judiciară ce înfăptuiește justiția.

Intima convingere a judecătorului este un concept care necesită o cercetare aprofundată, deoarece poate să persiste riscul major ca sintagma să fie interpretată în mod extensiv, cu denaturarea sensului adevărat al noțiunii. Deși există un anumit element de discreție la interpretarea legilor, stabilirea faptelor și aprecierea probelor, suntem de opinia că „intima convingere a judecătorului" urmează să opereze în limita cadrului legal. Or, „intima convingere a judecătorului" în luarea unei decizii nu are sensul unei simple opinii subiective a judecătorului, ci acela al certitudinii dobândite de acesta în mod obiectiv, pe bază de probe incontestabile. Credem că conștiința juridică este factorul principal pe care intima convingere se formează.

Propria convingere a judecătorului nu este întemeiată doar pe argumente logice de ordin personal, ci pe rezultatul examinării și aprecierii probelor acumulate în modul stabilit de lege. În același timp, aprecierea probelor și examinarea cauzelor conform propriei convingeri manifestă o parte componentă a principiului independenței judecătorului. Propria convingere urmează a fi fundamentată pe dispozițiile actului normativ și pe probele cercetate în ședința de judecată.

Suntem de opinia că libertatea de convingere poate fi înțeleasă pe deplin numai dacă are ca efect „transformarea" judecătorului dintr-un mecanism de aplicat litera legii, într-un om care înțelege că are de-a face cu oameni şi că rolul său este de a le apăra interesele

şi a le soluţiona conflictele în cel mai adecvat mod cu putinţă. Firește, toate acestea cer timp, dedicație și încredere în statutul de judecător. Mai precis, o conștientizare a faptului că justiţia reprezintă o putere separată, independentă şi că tocmai de aceea i s-a dat această putere şi *libertate în apreciere*: pentru a găsi soluţii şi pentru a şi le asuma, dacă este convins că astfel îşi îndeplineşte sarcina în limitele cadrului legal.

Expunându-ne punctul de vedere, credem că pentru aflarea adevărului într-o cauză penală, un rol important revine *controlului judiciar.* Practica denotă faptul că în activitatea de înfăptuire a justiţiei pot surveni greşeli. Anume controlul judiciar al hotărârilor judecătoreşti face posibilă depistarea şi înlăturarea unor eventuale erori judiciare. Graţie prezenţei mai multor grade de jurisdicţie, examinarea unei cauze penale se face pe mai multe nivele, într-un sistem organizat pe ierarhie, fiecare nivel fiind manifestat de către instanţe de judecată ierarhic superioare. În acest context, suntem de opinia că procedura de control judiciar al hotărârilor judecătoreşti poate să ofere rezultate scontate dacă în cadrul exercitării căilor de atac, vor fi implicaţi subiecţi profesionişti, care să acţioneze fără de parţialitate.

În scopul eficientizării aprecierii probelor în procesul penal, *recomandăm*:

a) excluderea aprecierii eronate a probelor prin responsabilizarea subiecților implicaţi în desfăşurarea procesului penal;

b) consolidarea controlului judecătoresc;

c) nivelul înalt de responsabilitate, integritate şi corectitudine din partea subiecților procesuali;

d) administrarea corectă şi legală a probelor în procesul penal.

Referinţe bibliografice

1. BUTOI, I.T., BUTOI, T. Tratat universitar de psihologie judiciară. Ediţia a II-a. Bucureşti; Pro universitaria, 2019, 412 p.

2. Codul de procedură penală al R.M. nr.CP122/2003 din 14.03.2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.248-251.

3. CRIŞU, A. Drept procesual penal. Partea generală. Ediţia a 4-a. Bucureşti: Hamangiu, 2020, 255 p.

4. Hotărârea Curţii Constituţionale a R.M. nr. HCC2/2020 din 23.01.2020 privind excepţia de neconstituţionalitate a unor dispoziții din articolul 6 pct.111 din Codul de procedură penală (definiția noțiunii de „eroare gravă de fapt") (sesizările nr. 122g/2019 și nr. 216g/2019). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 44-54.

5. Hotărârea Curţii Constituţionale a R.M. nr.18 din 22.05.2017 privind excepţia de neconstituţionalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (intima convingere a judecătorului), publicat http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=617&l=ro (vizitat 20.11.2020).

6. Hotărârea Curţii Constituţionale a R.M. nr. 22 din 05.09.2013 privind controlul constituţionalităţii unor prevederi privind imunitatea judecătorului, http://constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=468&l=ro (vizitat 15.11.2020).

7. Decizie nr.171 din 23 mai 2001 privind excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art.63 alin.(2), art.192 alin.(2), art.346 alin.(2) şi art.392 alin.(4) din Codul de procedură penală al României. Disponibil: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=28682 (vizitat 12.11.2020).

8. Opinia „Amicus Curiae" pentru Curtea Constituţională a Republicii Moldova privind răspunderea penală a judecătorilor, adoptată de Comisia de la Veneția la cea de-a 110-a Sesiune Plenară (Veneția, 10-11 martie 2017), https://www.constcourt.md/public/files/file/comisia_venetia/Amicus_Curiae_raspunderea_judectorilor_2017_CDL-AD2017002-e_rom_002.pdf (vizitat 23.11.2020).

9. MOISA, C. Probele în procesul penal. Practica judiciară adnotată. Bucureşti: Hamangiu, 2017, 252 p.

10. NEAGU, I. Tratat de procedură penală, Partea generală. București: Universul Juridic, 2013, 554 p.

11. Probele în procesul penal / colectiv de autori. Ediţia a 2-a. Practica judiciară comentată. Bucureşti: Hamangiu, 2020, 342 p.

12. SAVA, A. Aprecierea probelor în procesul penal. Iaşi: Junimea, 2002, 298 p.

13. БУРМАГИН, С.В. Соответствие приговора внутреннему убеждению судьи // Сибирские уголовно-процессуальные и криминалистические чтения (Federaţia Rusă), 2017, nr.1, p. 11-19.

14. ГАЛУШКО, А.Ф. Влияние внутреннего убеждения судьи на оценку доказательств // Вестник Омского университета (Federaţia Rusă), 2011, nr.3 (28), p. 137-149.

15. Курс уголовного процесса / под ред. Л.В. Головко, 4-е издание. Москва: Статут, 2020, 453 p.

16. СИНИЦЫН, А.А. Оценка достаточности доказательств судом при постановлении оправдательного приговора ввиду отсутствия в деянии подсудимого состава преступлении // Журнал „Закон и право" (Federaţia Rusă), 2020, nr.3, p. 110-117.

17. СИНИЦЫН, А.А. Особенности оценки достаточности доказательств судом в стадии судебного разбирательства в первой инстанции по уголовным делам // Журнал „Закон и право" (Federaţia Rusă), 2019, nr.7, p. 121-128.

18. КОЧКИНА, М.А. Оценка достаточности доказательств на этапе окончания предварительного расследования по уголовному делу. Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук. Москва, 2015, 203 p.

19. Курс уголовного процесса / под ред. Л.В. Головко, 4-е издание. Москва: Статут, 2020, 396 p.

20. Пределы судейского усмотрения при назначении наказания. Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук. Красноярск, 2004, 209 p.

21. ПИВОВАРОВА, А.А. Правосознание и усмотрение судьи: соотношение понятий, роль при назначении наказания. Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук. Самара, 2009, 197 p.

22. СМИРНОВ, А.В., Калиновский К.Б. Уголовный процесс: учебник для вузов, 8-е издание. Москва: Норма, 2020, 243 p.